

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แนวนโยบายและการบริหารแผนพัฒนาในระดับประเทศที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังถูกกำหนดมาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนในส่วนกลาง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ รัฐได้กำหนดให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีภายใต้แผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จนถึงแผนพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่สามในปัจจุบัน ซึ่งมีส่วนขยายการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีลงสู่พื้นที่ภาคใต้ ภายใต้โครงการแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ โดยขณะนี้อยู่ในระยะเริ่มแรกของโครงการที่เป็นการเตรียมความพร้อมและก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์เพื่อที่จะรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต โครงการภายใต้กรอบคิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อให้เกิดการคุกคามต่อสิทธิชุมชนอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้จะเห็นได้จากสถิติเรื่องร้องเรียนจำนวนมากของคณะกรรมการสิทธิชุมชนในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยกรณีร้องเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการศึกษาวิจัยผลกระทบต่อสิทธิชุมชนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการภายใต้แผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ดังกล่าว เพื่อศึกษาแนวนโยบายและการบริหารจัดการโครงการพัฒนาภาคใต้ และผลกระทบต่อสิทธิชุมชน รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการบริหารจัดการโครงการพัฒนาภาคใต้ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยใช้กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยจากกรณีการร้องเรียนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากแผนพัฒนาภาคใต้ในพื้นที่ ๔ จังหวัด ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วิธีการศึกษาของโครงการเป็นการผสมผสานระเบียบวิธีวิจัย ทั้งวิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) ในการประเมินสถานการณ์การคุกคามสิทธิชุมชนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อทิศทางการพัฒนาภาคใต้ โดยรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาภาคใต้จากหน่วยงานในระดับประเทศและระดับจังหวัด การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารกรณีการร้องเรียน รายงานการประชุมและรายงานผลการตรวจสอบในกรณีร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ได้มีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group) จังหวัดละ ๑ ครั้ง รวม ๔ ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิชุมชนกับผลกระทบจากโครงการพัฒนาภาคใต้ในแต่ละจังหวัด หลังจากนั้นจะจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ร้องเรียนในแต่ละจังหวัด รวม ๔ ครั้ง โดยเป็นการร่วมกันระดมความคิดเห็น เพื่อจัดทำร่างข้อเสนอต่อแผนพัฒนาภาคใต้ในแต่ละจังหวัดแล้ว จึงจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการรวมของกรณีศึกษาทั้ง ๔ จังหวัดอีก ๑ ครั้ง เพื่อนำผลการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับจังหวัด มาร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลระดับภาค และจัดทำร่างข้อเสนอรวมต่อโครงการพัฒนาภาคใต้

การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการกระทำของรัฐที่ใช้อำนาจเข้ามาจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยถือว่าชุมชนไม่มีตัวตนและสิทธิทางกฎหมาย และละเมิดสิทธิของชุมชนที่เคยมีอยู่เหนือทรัพยากรของชุมชน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิของตนเองและสิทธิของชุมชน จนในที่สุดนำไปสู่การมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ได้มีการยอมรับสิทธิ

ของชุมชน ซึ่งเป็นสิทธิโดยธรรมชาติหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชน รวมทั้งเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่ชุมชนพึงมี พึงได้อย่างถูกต้องชอบธรรม ซึ่งผู้อื่นต้องยอมรับและจะละเมิดหรือลิดรอนมิได้ และยังหมายรวมถึง การให้ชุมชน ชาวบ้านมีสิทธิในการเลือกอนาคตของตนเอง เป็นตัวของตัวเอง และเป็นอิสระโดยตัวเอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการยอมรับสิทธิชุมชนเหนือทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นมากกว่า สิทธิของรัฐและสิทธิของเอกชนที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิชุมชนได้โดยไม่ต้องรอให้มีการ ออกกฎหมายต่าง ๆ เสียก่อน นอกจากนี้ ยังมีการคุ้มครองสิทธิชุมชนโดยบัญญัติให้โครงการที่อาจก่อผลกระทบต่อ ชุมชนอย่างรุนแรง จะต้องมีการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ รวมทั้งจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ของชุมชนและประชาชน ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการและรับรองสิทธิของชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐ ให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ดังรายละเอียดตามบทบัญญัติในส่วนที่ ๑๒ ว่าด้วยสิทธิชุมชน ตามมาตรา ๖๖ และ มาตรา ๖๗

จากผลการศึกษาผลกระทบของโครงการพัฒนาภาคใต้ต่อสิทธิชุมชนเป็นชุดแผนงาน และโครงการ ขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบกว้างขวางหลากหลายมิติ อันมีส่วนสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนในมิติต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องอย่างชัดเจนกับการพัฒนา อันประกอบไปด้วยสิทธิในการกำหนดอนาคตและเจตจำนงของตนเอง สิทธิในการพัฒนา สิทธิในมาตรฐานการครองชีพ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการรับหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้แก่ บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดอนาคตและเจตจำนงของ ตนเอง และสิทธิในการพัฒนาซึ่งไม่มีบทบัญญัติโดยตรง สิทธิเหล่านี้ได้รับการรับรองผนวกไว้กับสิทธิด้านอื่น ๆ ในมาตรา ๒๖ ไว้ว่าการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและ เสรีภาพ และมาตรา ๕๗ ที่ให้รัฐต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ วางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม มาตรา ๗๘ ที่รัฐต้องการกระจายอำนาจให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ มาตรา ๘๗ บัญญัติว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการจัดทำบริการสาธารณะ บทบัญญัติอื่น ๆ ว่าด้วยสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทั้งยังมีบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้ต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ อันรวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา ๘๕ (๑) (๔) และ (๕) บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการรับหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ในมาตรา ๕๖ และมาตรา ๕๗ บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ ในมาตรา ๔๓-๔๔ และมาตรา ๕๑-๕๒

แผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้มีลักษณะเป็นชุดโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งการศึกษาและจัดทำแผนล้วนแต่ ได้รับการสนับสนุนและศึกษาโดยต่างชาติ ซึ่งอยู่ภายใต้การขับเคลื่อนและผลักดันของสำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยแผนพัฒนาภาคใต้ตอนบน ผู้ศึกษา คือ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) และธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการชะลอและทบทวนการดำเนินการแผนพัฒนาภาคใต้หลายครั้ง แต่ก็ยังคงเป้าหมายเดิมที่จะพัฒนาภาคใต้ให้เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและพลังงานของภูมิภาค โดยมีเป้าหมายจะพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เป็นเมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจรและศูนย์กลางพลังงานของประเทศ ด้วยโครงการโรงถลุงเหล็กต้นน้ำและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รวมทั้งโรงไฟฟ้าถ่านหิน ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชจะพัฒนาให้ศูนย์กลางอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและพลังงาน ประกอบด้วยนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและโรงไฟฟ้าถ่านหิน ในขณะที่จังหวัดสงขลาจะเป็นเมืองอุตสาหกรรมหนักชายแดนและสะพานเศรษฐกิจพลังงานฝั่งอ่าวไทย และจังหวัดสตูลเป็นประตูเมืองอุตสาหกรรมและสะพานเศรษฐกิจพลังงาน

ผลการศึกษาการละเมิดสิทธิของชุมชนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการโครงการที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาภาคใต้ จากพื้นที่กรณีศึกษา ๔ จังหวัด พบว่ามีผลกระทบและละเลยความสำคัญของสิทธิของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งสิทธิในการกำหนดอนาคตและเจตจำนงของตนเองและสิทธิในการพัฒนา ซึ่งแผนพัฒนาภาคใต้ถูกกำหนดขึ้นจากรัฐส่วนกลางโดยที่ไม่มีประชาชน ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและจัดทำ จึงละเลยสิทธิของชาวบ้านและชุมชนในการกำหนดอนาคตและเจตจำนงของตนเองและสิทธิในการพัฒนา ส่งผลให้ชะตากรรมและชีวิตของท้องถิ่นถูกกำหนดมาจากองค์กรภายนอก ทั้งจากต่างประเทศและในประเทศ สิทธิในมาตรฐานการครองชีพ จากการประกอบอาชีพที่อิงอาศัยกับความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งบทเรียนผลกระทบจากพื้นที่อื่น ๆ ทำให้ชาวบ้านกังวลว่าโครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนพัฒนาภาคใต้ จะเข้ามาทำลายถิ่นอาศัยและแหล่งทำมาหากินประกอบอาชีพของตนเอง นอกจากนี้ โครงการพัฒนาภาคใต้เป็นชุดแผนงานโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งได้มีการวางแผนกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว และเจ้าของโครงการก็รู้ดีว่ามีผลกระทบ แต่ไม่ทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูล และไม่ยอมเปิดเผยรายละเอียดการดำเนินโครงการต่อสาธารณะ อันส่งผลต่อสิทธิในข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิในด้านอื่น ๆ อีกทั้งพื้นที่ดำเนินโครงการมักจะทับซ้อนกับพื้นที่ฐานทรัพยากรของชุมชน การเข้ามาของโครงการจึงส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่ผ่านมาก็ละเลยสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

กระบวนการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง การประชุมหรือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน ตลอดจนการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมตรวจสอบเรื่องร้องเรียน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ เข้าใจและตระหนักถึงสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชนของตนเองมากขึ้น และส่งผลให้ชุมชนมีการใช้สิทธิของชุมชนภายใต้รัฐธรรมนูญมากขึ้น ตั้งแต่การปกป้องสิทธิของตนเอง การเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐดำเนินการกับผู้ที่มาละเมิดสิทธิของชุมชน ตลอดจนถึงการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐในบางกรณี เช่น กรณีร้องเรียนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองหินเขาควหา และกรณีร้องเรียนการวางท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย รวมถึงการให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นกลไกหนุนเสริมกระบวนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นผู้ประสานหน่วยงานรัฐ ทั้งระดับจังหวัดและส่วนกลาง

นอกจากนี้ การจัดทำเวทีของโครงการวิจัย ทั้งการสนทนากลุ่ม เวิร์กช็อประดับจังหวัด และเวทีรวมของกรณีศึกษา ๔ จังหวัด ได้มีส่วนในการช่วยหนุนเสริมและประสานชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาภาคใต้ให้มาประสานแลกเปลี่ยนกัน เช่น ชุมชนจากกรณีโครงการเขื่อนและอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ ได้มาพบปะพูดคุยกับชุมชนประมงชายฝั่งจากกรณีโรงไฟฟ้าถ่านหิน ท่าเทียบเรือและนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วในจังหวัดสงขลาได้มาแลกเปลี่ยนทุกข์และผลกระทบจากโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นแล้ว รวมถึงชุมชนที่ได้รับผลกระทบในสี่จังหวัดก็ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนร่วมกันเป็นครั้งแรก ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันเพื่อที่จะผลักดันการพัฒนาภาคใต้ให้เป็นไปในทิศทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาที่คุ้มครองสิทธิชุมชน

ผลการศึกษาสรุปข้อเสนอแนะจากจากเวทีวิจัยต่อนโยบายและแผนงานระดับชาติ โดยได้มีการทบทวนแผนพัฒนาภาคใต้ให้เป็นแผนพัฒนาที่คุ้มครองสิทธิชุมชน รวมทั้งประชาชนและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนตั้งแต่แรกเริ่ม และต้องคำนึงถึงสิทธิด้านอื่น ๆ รวมถึงให้มีการประกาศเขตพื้นที่ภาคใต้เป็นเขตคุ้มครองผลิตอาหารของประเทศ และจัดทำทางเลือกของนโยบายและแผนของแต่ละจังหวัดในเชิงรุก โดยการสร้างนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาระดับจังหวัดที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเองบนฐานทรัพยากรตามแต่ละภูมิภาคของท้องถิ่น รวมถึงจัดทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโดยชุมชน ในพื้นที่เป้าหมายของโครงการภายใต้แผนพัฒนาภาคใต้ และควรให้มีการทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ของโครงการในภาคใต้ให้ถูกต้องในเรื่องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจโดยคำนึงถึงสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลไกในการพิจารณาอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโดยให้มืองค์กรอิสระในการจัดทำ และควรจัดให้มีกองทุนให้ชาวบ้านศึกษาผลกระทบสุขภาพและสิ่งแวดล้อมคู่ขนานกับการศึกษาของบริษัทที่ปรึกษา

ส่วนข้อเสนอแนะต่อนโยบายและแผนงานโครงการระดับจังหวัด กรณีศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เสนอให้มีการทบทวนนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมเหล็กต้นน้ำ และพัฒนากรอบยุทธศาสตร์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นธรรม การกระจายรายได้ การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน และเป็นแผนอย่างยั่งยืนที่รับผิดชอบต่อกันรุ่นต่อไป โดยประสานความร่วมมือระหว่างจังหวัดและประชาชนในการวางยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดร่วมกัน ด้วยทิศทางพัฒนาจากศักยภาพและฐานทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งขยายยุทธศาสตร์จังหวัดเรื่องประมง และประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นประมงขนาดเล็กที่ทำมาหากินแถบชายฝั่งที่ใช้เรือขนาดเล็ก และเครื่องมือประมงง่าย ๆ ที่ไม่ทำลายล้าง ไม่ทำลายระบบนิเวศ และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการและดูแลทรัพยากรธรรมชาติ โดยร่วมกันยึดแนวทางการพัฒนาบนหลักการสิทธิชุมชนและการบริหารจัดการสังคมที่มีการกระจายอำนาจและถ่ายโอนลงสู่ชุมชนท้องถิ่น

สำหรับกรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องการมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ในการจัดทำแผนของชุมชน จังหวัด และกำหนดอนาคตของตนเองบนฐานทรัพยากร จารีต ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเอง และประกาศเขตคุ้มครองพื้นที่ผลิตอาหารชายฝั่งทะเลนครศรีธรรมราช พัฒนาเมืองที่พึ่งตนเองและยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจหลากหลายประเภท และการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนเพื่อการพึ่งตนเองของเมือง

ส่วนกรณีศึกษาจังหวัดสงขลา เสนอแนะให้มีการศึกษาผลกระทบของโครงการที่ได้สร้างเสร็จและเปิดดำเนินการแล้วอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกมิติ และศึกษาเรื่องกลุ่มผลประโยชน์ในแผนพัฒนาภาคใต้ ที่เป็นการจูงใจออกแบบเพื่อให้ได้ประโยชน์แก่กลุ่มคนบางส่วน รวมถึงจัดทำประเด็นร่วมเรื่องอาหาร ที่ดิน ประมง และหยุดอุตสาหกรรม และมีส่วนร่วมในการจัดทำและกำหนดทิศทางการพัฒนาและแผนพัฒนาของชุมชนตนเองจังหวัดสงขลา

กรณีศึกษาจังหวัดสตูล เสนอแนะให้รัฐทบทวนแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้และโครงการขนาดใหญ่ที่กำลังจะเกิดขึ้นในจังหวัดสตูล และสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูลบนฐานต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและศักยภาพของพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง ต้องจัดให้มีการสำรวจ และศึกษาพื้นที่คุ้มครองเฉพาะ เพื่อประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระดับภูมิภาค ส่งเสริมให้มีการการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรชุมชนประมงพื้นบ้าน และสนับสนุนกลุ่มเหล่านั้นให้ดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน และส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

ส่วนข้อเสนอแนะของผู้วิจัยต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในเชิงนโยบายควรผลักดันให้มีการทบทวนแผนพัฒนาภาคใต้ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดอย่างแท้จริง และควรผลักดันให้เกิดการปฏิรูประบบในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ควรริบเร่งผลักดันพระราชบัญญัติสิทธิชุมชน และควรผลักดันให้มีการปรับปรุงกฎหมายและกฎกระทรวง และระเบียบของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการพัฒนาสาธารณูปโภค การจัดตั้งพื้นที่อุตสาหกรรมและอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามบทบัญญัติของมาตรา ๖๗ วรรค ๒

สำหรับข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการเชิงรุก ควรผลักดันให้เกิดการปรับปรุงระบบ กระบวนการ และกลไก ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้อนุวัตรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ โดยการจัดเวทีให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิชุมชนและระบบการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประสานเครือข่ายนักวิชาการเพื่อปฏิรูประบบการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และทำให้เรื่องสิทธิชุมชนมีการสื่อสารต่อสาธารณะในวงกว้าง รวมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรม โดยการฟ้องร้องในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการหรือหน่วยงานรัฐ ให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญควรส่งเสริมและขยายรูปแบบการประสานการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐ ในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดโดยประชาชนมีส่วนร่วม และผลักดันให้เกิดการประกาศพื้นที่คุ้มครองแหล่งผลิตอาหารในภาคใต้ โดยใช้กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประกาศข้อบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ